

Schartauanism. Storögt reportage om Sveriges strängaste väckelserörelse.

Teve

K Special: I Schartauanien

Sänds i morgon (29/3) kl 20.00
i SVT 2

KANSKE HAR DET att göra med den nyvaknade uppmärksamheten på religiös fundamentalism. För tätt efter Kerstin Norborgs hyllade roman "Min faders hus" om en schartauansk präst och hans livshistoria kommer nu en tv-film av Johanna Schartau, "I Schartauanien", som sänds i SVT 2 på långfredagen. En passande dag eftersom den bland schartauaner helgats med sållsynt stränghet.

Schartauanismen var en väckelserörelse som fick stor betydelse för den så kallade västsvenska kristendoms-typen, men som också påverkat delar av Svenska kyrkan.

Där Norborgs roman kan tyckas bli litterärt inkännande och försonande blir Johanna Schartaus film motsatsen – ett storögt reportage som svär mot

hennes sensuella sommargästbild av Bohuslän. Bland klippor och hav möter hon människor som talar om förkrossande krav på ärlighet och sanning, övermäktiga skuld känslor och ständig rädsla för ögon-tjänari. Men också, med tanke på kvinnoprästfientligheten, om en paradoxal upprättelse för kvinnan. Filmen inger dock stundtals samma känsla av bedrövelse som den lilla episoden i Norborgs bok om "den vackra system": hon som en gång gick till middagsbordet i en ny frisy, men aldrig mer.

JOHANNA SCHARTAU är alltså ett barnbarns barnbarns barn till Henric Schartau, väckelsens grundare på 1700-talet. Och det är med denna avlägset eggande länk som filmen börjar. Att den är mycket sevärd skall genast sägas. För att markera avståndet har hon klippt in en sekvens av amatörfilm på sin pappa, saligt dansande och rö-

kande på en fest. Ett personligt anslag som dock inte helt fullföljs när väl filmen ger sig ut i "främmande land". Distansten blir märkbar och frågorna hoppar sig. Exempelvis kring den dramatiska gränsdragningen gentemot den minst lika nöjes- och kulturfientliga frikyrkan.

Men visst är det ett fascinerande ämne. Själv växte jag upp med schartauanismen

"Bland klippor och hav möter hon människor som talar om förkrossande krav på ärlighet och sanning."

som en skugga från det förflutna – fram till mitten av 60-talet då min pappa plötsligt kastade bort den svarta kostymen och förklarade att långfredag var en ypperlig partydag! Schar-

tauanismen hade gjort honom döv på ena örat (för många örfilar) och samtidigt givit honom sina första läsoplevelser (i smyg när han trampade orgeln åt sin far, folkskolläraren och kantorn).

MEN ÄVEN I fortsättningen kunde det schartauanska yttra sig likt en obegriplig fruktan som genomborrade all modernitet. Jag minns när han, mot slutet av sitt liv, tillsammans med sina två äldre bröder hade fått för sig att göra ett återbesök i sin barndomskyrka och hur den tjänstgörande prästen tre gånger inför församlingen uppmanat dem att ta nattvar-den – men hur de envist vägrat.

Pappa berättade hur förödmjukade de hade känt sig och hur han, till skillnad från sina något sturskare bröder, hade valt att smyga ut bakvägen för att slippa se prästen i ögonen vid utgången. Vad skulle de där att göra? har jag alltid undrat.

FOTO: PRIVAT

Farfars farfars far på väggen. Konstnären Johanna Schartau (tredje från vänster) och hennes syskon 1973.

I Johanna Schartaus film ges kanske inga svar. Men den berör ett avgrundslignande avstånd till nåden. En övergivenhet som helgas med extrem fåordighet och en sållsynt attraktion till stränga yttre former.

"Det är ett skal. Man har ingen att vända sig till, ingen att tala till", säger en av de intervjuade. "Jag borde vara så tack-sam", säger en annan.

Martin Nyström
martin.nystrom@dn.se